

ВІДГУК

офиційного опонента

на дисертацію О.В. Мусієнко «Художньо-естетичні особливості відеохостингів у сучасній аудіовізуальній культурі», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з культурології за спеціальністю 034 культурологія

Дисертаційне дослідження Ольги В'ячеславівни присвячено науковому осмисленню відеохостингу як новітньому морфологічному утворенню у складі аудіовізуальної культури, детермінованому біфуркаційним вибухом у розвитку інформаційних та інтернет-технологій. Досліджується широкий спектр проблем, таких як: роль феномену у культурній та соціальній сферах; взаємодія з іншими культурними явищами; зміни, спричинені технологічними інноваціями.

Авторка поєднує культурологічний аналіз цього явища з мистецтвознавчим осмисленням його художньо-естетичної природи. З одного боку, відеохостинг досліджується, як соціокультурний феномен, з іншого – у контексті його жанрових, формотворчих особливостей та художніх виразних засобів. Це дозволяє вийти за межі вузько-онтологічного осмислення морфологічної системи й піднятись до рівня її інтерпретації як сегменту сучасного цифрового культурного простору.

Важним аспектом дослідження є верифікація теоретичних положень на прикладі таких відеохостингів як YouTube, Instagram та TikTok. Використання теоретичних та емпіричних методів сприяє більш глибокому розумінню досліджуваної проблеми.

Аналізуючи дисертаційну роботу, у першу чергу, хочу відзначити чітке формулювання автором проблемних «вузлів» дослідження, про що свідчить архітектоніка праці. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків.

У **Вступі** обґрунтована актуальність теми дисертації; визначено зв'язок роботи з науковими програмами; розкрито мету та завдання дослідження, а також об'єкт, предмет та методи дослідження; сформульовано наукову новизну,

теоретичне та практичне значення отриманих результатів; зазначена форма апробації результатів дослідження, публікації за темою наукової роботи, структура та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні основи дослідження» містить чотири підрозділи, що розкривають: історіографію проблеми; методи та джерельну базу дослідження; понятійний апарат дослідження та основні етапи генези відеохостингу в контексті аудіовізуальної культури.

У **підрозділі 1.1 «Історіографія проблеми»** на підставі аналізу наукових розвідок у галузі аудіовізуальної культури формується теоретико-методологічний апарат дослідження нового морфологічного утворення – відеохостингу.

Дослідження джерельної бази дозволило визначити серйозні лакуни в осмисленні морфології феномена та його художньо-естетичних особливостей, а також сформувати модель постановки та вирішення дослідницьких завдань. В основі моделі лежить парадигма: поява та стрімкий розвиток відеохостингів як нових медіа детермінована: по-перше, глобалізаційними процесами в інформаційному суспільстві, а також його стрімким технологічним розвитком; по-друге, віртуалізацією сучасного культурного простору як мультимедійного цифрового середовища; по-третє, конвергенцією художньої та повсякденної культур. Ці фактори детермінували основні напрямки дисертаційного дослідження.

У **підрозділі 1.2 «Методи та джерельна база дослідження»** сформована методологічна модель дисертаційного дослідження з позицій сучасних наукових концептів.

З одного боку, дослідження ґрунтуються на культурологічному аналізі відеохостингу як соціокультурного феномена, що являє собою автономну морфологічну систему. Увага фокусується на таких методах морфологічного аналізу як структурно-функціональний, семантичний та генетичний, що дозволяє вивчити закономірності побудови та процеси формоутворення цього культурного явища. З іншого боку, авторка звертається до мистецтвознавчого

методологічного інструментарію, що дає можливість дослідити суто художні особливості феномена.

Завдяки такому інтеграційному підходу, дослідження виходить за межі вузько-онтологічного осмислення відеохостингу, підіймаючись до рівня узагальнення його як феномена інтерпретації змісту цифрової культури.

У підрозділі 1.3 «Понятійний апарат дослідження» аналізується понятійний ряд, елементи якого пов’язані між собою системними відносинами і складають основу для розкриття дисертаційної проблематики.

Ключовим для дисертаційного дослідження є поняття «відеохостинг». Осмислюючи його дефініцію у контексті технологічної, культурної, соціальної та мистецької концепцій, авторка визначає: «Відеохостинг можна розглядати як інформаційне, соціальне й культурне утворення, що поєднує у сучасному віртуальному просторі аматорські та професійні екранні твори» (С.53).

Для розкриття сенсу та ознак феномену в дисертації наводяться дефініції таких понять як «аудіовізуальна культура», «медіакультура», «віртуалізація», «кіберкультура», «мультимедійне середовище», «аудіовізуальне мистецтво», що входять в його семантичне поле.

У підрозділі 1.4 «Основні етапи генези відеохостингу в контексті аудіовізуальної культури» відзначаються головні детермінанти трансформацій в аудіовізуальному просторі на зламі ХХ – ХХІ ст. Підкреслюється, що важливим чинником формування відеохостингу як нової морфологічної системи став бурхливий розвиток цифрових технологій, що призвело до переоцінки естетичних та художніх цінностей в аудіовізуальному просторі.

Спираючись на цю парадигму, авторка вводить періодизацію розвитку феномену, що охоплює три періоди – від впровадження в аудіовізуальний простір первинних технологій відеохостингів (1990–2000), інституалізацію в межах цифрового мультимедійного простору (2001–2004) до формування специфіки світових відеохостингів (2005 рік – по сьогодення).

Розділ 2 «Віртуалізація аудіовізуальної культури; особливості на сучасному етапі розвитку» містить чотири підрозділи. Розділ присвячений питанням щодо віртуалізації сучасної аудіовізуальної культури, гібридної природи відеохостингу та його впливу на глобальні зміни у віртуальному сегменті аудіовізуальної культури.

У **підрозділі 2.1** «Загальні особливості віртуалізації сучасної аудіовізуальної культури» розкривається специфіка формування та функціонування аудіовізуальної культури у динамічному віртуальному просторі культури. Трансформаційні процеси у цьому культурному секторі були детерміновані, з одного боку, бурхливим розвитком цифрових технологій, а з іншого – змінами у попиті та споживанні інформації, вектор яких спрямовується на будь-які культурні смаки аудиторії. Це призвело до руйнування гомогенності масової культури та появи нового віртуального сегмента аудіовізуальної культури – відеохостингу.

Аналізуючи сучасну аудіовізуальну культуру, авторка відзначає її ключові особливості, що були детерміновані процесами віртуалізації: по-перше, гібридизація, результатом якої стає уніфікація культурних моделей, ціннісних орієнтирів, символів та знакових систем, що сприяє подоланню мовних і культурних бар'єрів; по-друге, конвергентні процеси у мультимедійному цифровому середовищі, що призвели до зближення аудіовізуальної, медіа культур та кіберкультури; по-третє, руйнування кордону між культурою повсякденності та художньою культурою та безпосередній зв'язок автора твору з глядачем; нарешті, формування віртуальних осередків аудіовізуальних творів – відеохостингів.

Як підkreслює авторка, саме ці процеси «визначають в масовій культурі сьогодення риси її постекласичного типу» (С.78).

У **підрозділі 2.2** «Гібридна природа відеохостингу як результат конвергентності культур» отримала подальшого розвитку ідея щодо взаємодії різних морфологічних систем в сучасному мультимедійному просторі. Гібридність стала головним принципом формування відеохостингу.

Аналізуючи специфіку каналів YouTube, Instagram та TikTok, авторка верифікує парадигму щодо гібридної природи відеохостингу. У дисертації показано, по-перше, що прояви гібридизації мають місце як на морфологічному рівні, так і на рівні художньої форми. Морфологія відеохостингу постає результатом конвергенції культури повсякденності та художньої культури, традиційних жанрів та новітніх віртуальних практик.

По-друге, у відеохостингах «традиційна система колективного авторства замінюється на авторо-функціональний гібрид, головними вміннями якого є поєднання особистісної драматургії та владіння комп’ютерними технологіями» (С. 80). Автор твору виступає одночасно у ролі сценариста-драматурга, режисера, оператора, монтажера, а також продюсер-промоутера та дистрибутора. По-третє, твори відеохостингів є транснаціональними і не залежать ані від географічного знаходження автора, ані його соціального стану.

У підрозділі 2.3 «Глобалізація відеохостингу в контексті сучасної аудіовізуальної культури» визначається бінарність функціонування новітньої морфологічної системі в межах двох різновекторних процесів – глобалізації та глокалізації.

Фокусується увага на позитивних та негативних сторонах впливу глобалізації на формування змісту та форм цього феномену. З одного боку, демократичний доступ до інтернет-творів суттєво розширює аудиторію відеохостингу як на національному, так і міжнародному рівнях, сприяє налагодженню кроскультурних зв’язків та обміну ідеями.

З іншого боку, уніфікація змісту та форм творів веде до деформації ідентичностей як авторів, так і користувачів. Безцензурність поля діяльності підвищує ризик порушення авторського права та сприяє «авторському піратству». Простежується тенденція спрощеності жанро- та формотворення. А головне – глобалізаційні процеси ведуть до культурної гомогенності. У зв’язку з цим в останні роки у практиці відеохостингів стає помітним зрушення у бік глокалізації. Як відзначає дисерантка, у межах відеохостингу відбувається зміщення у бік популяризації національної культури та етнічних традицій.

У підрозділі 2.4 «Смислові та змістовні впливи відеохостингу на глобальні зміни у віртуальному сегменті аудіовізуальної культури (на прикладі віддзеркалення подій російського повномасштабного вторгнення в Україну)» проаналізована роль відеохостингів у інформаційній війні проти російського агресора.

Йде зміна вектору смислотворення морфологічної системи. Основною метою відеохостингів в умовах російсько-української війни стає: протидія дезінформації та відвертій пропаганді країни-агресора; надання швидкої оперативної інформації; підсилення патріотичного руху нації та укріplення національної ідентичності; об'єднання віртуальних спільнот проти агресора; поширення безпосередньої інтеракції з владою. Парадигмальною основою діяльності у цьому сегменті аудіовізуальної культури стає ціннісна система національної культури.

Розділ 3 «Художні та естетичні особливості відеохостингу як елементи «нової морфології» аудіовізуальної культури» містить три підрозділи, які присвячені осмисленню проблеми жанро- та формотворення відеохостингу.

У підрозділі 3.1 «Жанротворення та формотворення відеохостингу як утворення нової морфології аудіовізуальної культури» відеохостинг осмислюється як новітнє явище в аудіовізуальній культурі.

За авторською концепцією, відеохостинг інтерпретується як відкрита система, що сформувалась, завдяки конвергенції художньої та масової культури постмодерну. Система успадкувала деякі жанри традиційних аудіовізуальних мистецтв, одночасно вона сформувала іманентні ознаки, детерміновані віртуально-комунікаційним середовищем.

У дисертації увага акцентується на аскетичності художніх засобів виразності сучасних відеохостингів. Їм властиві спогляdalна подієвість та документальна правдивість. Підкреслюється іманентна особливість феномену: «На одному профілі відеохостингу, ми можемо бачити інтернет-твори різних напрямів: розважального, інформаційного та освітнього ... при цьому засоби художньої виразності, використанні у цих інтернет-торах, хоч є екранними, але

доволі спрощеними» (С. 137). Отже, поява відеохостингу детермінувала кардинальні зміни у віртуальному сегменті аудіовізуальної культури.

У підрозділі 3.2 «Оригінальність та уніфікація формування новітніх жанроформ у віртуальному сегменті сучасної аудіовізуальної культури» запропоновано авторський концепт щодо утворення жанроформ відеохостингів.

Парадигмальну основу концепту складає уявлення про синтез оригінальності та уніфікації в полі віртуальної аудіовізуальної культури. Розкриваючи сутність концепту, авторка акцентує увагу на тому, що з одного боку, алгоритм, закладений в основу формування відеохостингів, вимагає від авторів додержуватись певних меми-шаблонів. Це веде до обмеження використання художніх засобів екранної виразності, формування більш технологічних, аніж художніх творів, та їх уніфікації. З іншого боку, домінантами існування відеохостингів стають оригінальність самореалізація авторів (а не його професійність та майстерність) та гібридність мистецьких та технологічних форм.

Грунтуючись на цій парадигмі, авторка визначає основні властивості жанроформ відеохостингів такі як: відсутність лінійного монтажу, спрощеність композиційно-драматургічної та режисерсько-монтажної побудови інтернет-творів, активне використання графіки або тексту, використання оцифрованих невеликих звукових об'єктів. На підставі аналізу віртуального сегмента аудіовізуальної культури авторка здійснює класифікацію жанроформ відеохостингів.

У Підрозділі 3.3 «Художньо-естетичні особливості оригінальних інтернет жанроформ mashup та реакції» верифікується гіпотеза, що морфологія відеохостингу конструюється за принципами процесуальності, ситуативності та нелокального існування.

Авторка аналізує морфологічну систему як динамічну, в контексті її драматургічної структури, художньої форми та гібридного жанру. Показано, що формо- та жанротворення феномену визначається об'єктивною нестабільністю та наявністю поєднання різних модифікацій традиційної аудіовізуальної

морфології з елементами нової аудіовізуальної морфологічної системи. Через рухливий розвиток цифрових технологій форми відеохостингу перманентно ускладняються, художні засоби виразності варіюються, алгоритм функціонування удосконалюється.

Позитивно оцінюючи працю, відзначу певні дискусійні моменти.

1. У вступі дисертація вказує на протиріччя між «переміщенням частини аудіовізуальної культури в мультимедійне цифрове середовище і зміною механізмів існування та смыслоутворення цієї частини зазначеної культури»; між «віртуалізацією, гібридизацією й конвергентними процесами в сучасній аудіовізуальній культурі та новітніми морфологічними утвореннями» та ін. (С. 13).

Вважаю, що антагонізму між указаними феноменами не існує, оскільки вони функціонують у межах магістрального напрямку розвитку інформаційного суспільства, відбиваючи його динаміку.

2. Авторці слід більше фокусувати увагу на власних думках, судженнях та поглядах. Тексти-донори слід використовувати лише як відправну точку для розвитку теми або для підтвердження, уточнення, конкретизації власних ідей.

3. Робота може здобути більшу цінність, якщо включити аспекти психології та соціології сприйняття відеохостингів глядачами. Зокрема, значний інтерес представляють реакція та відгуки на зміст творів, розміщених на цих платформах.

Роботу можна додатково удосконалити, долучивши більше конкретних прикладів та розширивши аспекти аналізу впливу відеохостингів на суспільство у цілому. Однак ці зауваження не руйнують загального позитивного враження від дисертації. Чітка структура роботи, логіка викладання матеріалу, вільне володіння літературною українською мовою дозволили Ользі В'ячеславівні розкрити нові аспекти вивчення відеохостингів у контексті сучасної аудіовізуальної культури, включаючи їх морфологічні та художньо-естетичні особливості. Авторські публікації повно відбувають основний зміст дисертації, а її ідеї оприлюднені на наукових конференціях.

Спираючись на вищезазначене, з урахуванням наукової новизни обстоюваних у роботі наукових положень, теоретичної та практичної значущості досягнутих у ній результатів, можна стверджувати, що дисертація О.В. Мусіенко «Художньо-естетичні особливості відеохостингів у сучасній аудіовізуальній культурі» має завершений, цілісний, авторський характер і відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – Мусіенко Ольга В'ячеславівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 034 – Культурологія.

Офіційний опонент:

доктор культурології, професор,
завідувачка кафедри філософії та культурології
Київського національного університету технології та дизайну
П.Е. Герчанівська

